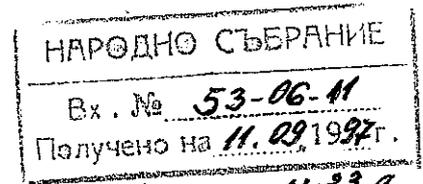

49

ТРИДЕСЕТ И ОСМО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
КОМИСИЯ ПО НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ

СТ А Н О В И Щ Е

ОТНОСНО: Определение на Конституционния съд от 28.08.1997 год., с което Народното събрание е конституирано като страна по к. д. № 14/ 97 г. за установяване на противоконституционността на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност (ДВ, бр. 63/ 1997 г.).

Комисията по национална сигурност обсъди изпратените ѝ с разпореждане на Председателя на Народното събрание № 50-01-135/ 01.09.1997год. материали на своето заседание на 10.09.1997 год.

Конституцията в чл. 41 гарантира правото на гражданите да търсят и получават информация (вж. и Решение № 7 на Конституционния съд от 4 юни 1996 г. за тълкуване на разпоредбите на чл. 39, 40 и 41 от Конституцията - ДВ, бр. 55/ 28.06.1996 г.). Това конституционно право има две измерения: правото на обществеността да бъде информирана и правото на всички граждани да получат информация по въпроси, които представляват за тях законен интерес.

Законът за достъп до документите на бившата Държавна сигурност в пълна степен отговаря на конституционно гарантираното право за достъп до информация.

1. Правото на обществеността да бъде информирана.

Чрез Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност се дава възможност на обществеността да се запознае с информация, която представлява безспорен обществен интерес. Тази информация е част от историята на държавата и обществото и нейното познаване е необходимо условие за да бъдат разбрани много от проблемите, които непрекъснато занимават общественото внимание.

Информацията, която съдържат документите на бившата Държавна сигурност, е от изключителна важност за управлението на обществените процеси и тя трябва да бъде достояние на всеки, който желае да я получи. Ограничаването ѝ е допустимо само когато това ще засегне друг по-висш конституционно признат интерес - т. е. единствено при хипотезите на чл. 41,

ал. 1, изр. второ, които съгласно духа на Конституцията и разбирането на Конституционния съд не могат да бъдат тълкувани разширително.

Какво предвижда оспорения пред Конституционния съд Закон за достъп до документите на бившата Държавна сигурност и може ли информацията, която се съдържа в тези документи, да бъде ограничена въз основа на Конституцията?

На първо място, става въпрос за достъп до документите на бившата Държавна сигурност, т. е. на една служба, която вече не съществува. Нещо повече - обществото вече е дало своята оценка по отношение дейността и методите на бившата Държавна сигурност. Държавна сигурност и последиците от дейността ѝ са част от историята на обществото ни и моралът изисква обществото да познава и да държи сметка за тази част от своето минало.

В света е широко разпространена практиката за периодично огласяване на секретни данни от архивите на разузнавателните и контраразузнавателните служби. Държавата не може да има "вечни" тайни пред обществото. И най-секретната информация с оглед на **националната сигурност и обществения ред** в даден момент става история и обществото има право да знае какво е било в основата на едно или друго решение, повлияло историческото развитие.

Съгласно чл. 12 Законът за достъп до документите на бившата Държавна сигурност допуска да бъде огласена само такава информация, която няма да засегне националната сигурност и обществения ред.

В искането на групата народни представители до Конституционния съд се съдържа твърдение, според което "... огромна част от т. нар. досиета са прочистени и липсват. В "досиетата" са останали тези, които са без "връзки", или по волята на тези, които искат да "дърпат конците". Освен това в "досиетата" не е "заклучена истината" и никой не може да гарантира, че това, което пише в тях, не съдържа компромати ...".

Това твърдение няма отношение към разпоредбите на Закона и към въпроси, които са от компетентността на Конституционния съд. Ако то отговаря на истината, означава че определени длъжностни лица са извършили деяния, които съставляват престъпления по действащите закони и те трябва да понесат предвидената в закона отговорност. Предположението за извършени престъпни деяния не е и не може да бъде основание за ограничаване на правото на информация. Единствено публичността и достъпът до документите на бившата Държавна сигурност ще даде възможност да се потвърди или отхвърли достоверността на подобни твърдения и да бъде потърсена отговорност, ако някой е нарушил закона.

Естествено, при огласяването на тези данни от документите на бившата Държавна сигурност е възможно на обществеността да станат известни обстоятелства, които да променят отношението на гражданите към едно или друго събитие или една или друга личност. Такава опасност съществува по принцип при всяка информация. В ценностната система на

демократичните общества обаче съществува степенуване на интересите. Така, наред с **правата на личността и защитата на доброто име на гражданите** съществува и правото на обществото на свободна информация.

Достъпът до документите, регламентиран от Закона, има за цел да направи обществено достояние факти и данни не от личната, интимна човешка сфера (тя е защитена от чл. 9-11 от Закона), а от дейността на една или друга личност в полза или вреда на определени обществени интереси чрез апарата на бившата Държавна сигурност. Тази информация безспорно представлява обществен интерес и обслужва обществения дебат.

Всички лица, визирани в чл. 3, ал. 1 от Закона, заемат важни държавни постове. Общественият интерес към техните личности е безспорен. Както не веднъж е изтъквал и Конституционният съд, самата дейност и обществено положение на политиците и държавните служители изисква техните личности да бъдат поставени на много по-високо ниво на обществен показ в сравнение с обикновените граждани.

Проверката за принадлежност към бившата Държавна сигурност на лицата по чл. 3, ал. 1 не предполага даването на оценка на фактите, които се съдържат в документите. Още по-малко предполага даването на оценка на една или друга личност. Целта на Закона е определена информация да бъде достояние на гражданите, които имат суверенното право да знаят кои са лицата, които ги управляват и чрез средствата на пряката и представителната демокрация да решат на кого да предоставят осъществяването на властта (чл. 1, ал. 2 от Конституцията).

2. Индивидуалното право на гражданите на достъп до информация, която представлява за тях законен интерес.

Законът за достъп до документите на бившата Държавна сигурност дава възможност на всеки български гражданин да получи информация за това дали бившата Държавна сигурност е събирала данни за неговата личност, както и да се запознае с тези данни и документи.

Вън от съмнение е, че подобна информация представлява законен интерес за всеки гражданин. Дейността на бившата Държавна сигурност е имала пряко отражение върху съдбата на голям брой граждани. Събираната информация в редица случаи е била в противоречие с действащите конституционни норми и е била в основата на нарушаването на права, защитени от Конституцията, международноправните актове и законите. Гражданите имат право да узнаят механизмите, чрез които са били нарушавани техните права.

Като защитава правото на гражданите да получат тази информация, която представлява за тях законен интерес, Законът за достъп до документите на бившата Държавна сигурност е предвидил гаранции, които защитават личната и семейна тайна (чл. 9-11), правата на трети лица и националната сигурност (чл. 12).

3. Задължение на държавните органи да предоставят информация.

На правото на обществеността да бъде информирана и на индивидуалното право на всички граждани да получават информация по въпроси, които представляват за тях законен интерес, съответства задължението на държавата да осигури достъп до всички източници на информация и да не ограничава този достъп, освен при условията на второто изречение на ал. 1, чл. 41 от Конституцията.

Това предполага тогава, когато е необходимо, държавата да регламентира законодателно достъпа до определен вид информация, вкл. да задължи държавните органи, които притежават и съхраняват този вид информация, да я огласят и направят публична и достъпна за гражданите.

При това принципът на разделение на властите (чл. 8) и конституционно закрепените пълномощия на органите на държавната власт изискват предоставянето на определен вид информация да бъде отнесено като задължение на този държавен орган, който изготвя, притежава и съхранява съответния вид информация. По този начин се създават и гаранции, че:

- в рамките на Конституцията и законите ще бъде осигурен достъп до цялата информация, която съществува (няма противоправно или поради липса на компетентност да бъде отказана или скрита информация);

- органите, които имат задължение да съхраняват информацията и да информират гражданите, носят отговорност за своите действия (в случай, че допуснат унищожаване или укриване на информация).

Когато задължението на държавата е да осигури достъп до документите на бившата Държавна сигурност, необходимо е това задължение да бъде отнесено към този държавен орган или тези държавни органи, които са изготвяли (по време на съществуването на бившата Държавна сигурност) и съхраняват (към момента на влизане на Закона в сила) тази информация.

В съответствие с този принцип Законът е предвидил комисия под ръководството на министъра на вътрешните работи, която включва ръководителите на органи и служби - правоприменици на бившата Държавна сигурност и на нейните архиви: Националната служба за сигурност, Националната разузнавателна служба, Военното контраразузнаване, Разузнавателното управление на Генералния щаб, Националната служба за охрана и служба "Архив" на Министерството на вътрешните работи (чл. 4).

Тази комисия няма право на преценка. Нейните правомощия се свеждат единствено до задължението да установи наличието на документи в архивите на бившата Държавна сигурност и да информира Народното събрание за това. Народното събрание е суверенно да реши как да стане това - на открито или на закрито заседание, със или без изслушване на засегнатите лица.

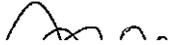
Важно е да се подчертае, че проверката за принадлежност към бившата Държавна сигурност на лицата по чл. 3, ал. 1 не е свързана с каквито и да било правни последици за лицата, за които се установи такава принадлежност. Техните права са гарантирани съгласно изискванията на Конституцията. Комисията е длъжна да ги уведоми преди данните за наличие на документи да бъдат огласени. Те имат право да се запознаят с документите и да направят възражения. Лицата, които подлежат на проверка, разполагат и с всички други предвидени от Конституцията и законите средства за да защитят своите права и добро име, вкл. и по съдебен ред.

Единствено като емоционални могат да бъдат определени твърденията в искането на вносителите, че "... министърът на вътрешните работи се разпорежда със съдбата ...", "... изпълнителната власт по един такъв драстичен начин да се меси и фактически да определя кадрите ...", "... един министър да ги поставя (конституционните съдии) в такова унижително положение ...", "... ЗДБДС го принизява (президента) до там, че той фактически зависи от министъра на вътрешните работи ...", "... днешните тайни служби начело с вътрешния министър ще властват над всички нас ..." и т. н. Тези твърдения предполагат противоправно поведение от страна на министъра на вътрешните работи и длъжностните лица от органи и служби по чл. 4, ал. 1 от Закона и съзнателно или не ги набеждават в извършването на престъпления.

Изложените съображения представляват и мотивите на Народното събрание за приемане на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност.

Комисията по национална сигурност като обсъди мотивите на вносителите на искането за обявяване на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност за противоконституционен, намира тези мотиви за неоснователни и смята, че искането на 52-та народни представители от 38-то Народно събрание не следва да бъде уважено.

Становището на Комисията беше прието на 10.09.1997 год. със 11 гласа "за", 4 гласа "против" и 2 гласа "въздържали се".

Христо Бисеров
Председател на Комисията
по национална сигурност